

ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK ANLAYIŞI VE ÜLKEMİZDE MÜZELER

Hazırlayanlar:

Aysun ALTUNBAŞ

&

Çiğdem ÖZDEMİR

Ankara, Mayıs 2012.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	1
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

MÜZECİLİK

A. Kavram/Tanım.....	3
B. Tarihçe.....	3
C. Türleri.....	5

BÖLÜM II

MODERN MÜZECİLİK

A. Modern Müzecilik Anlayışı İle Uygulanan Sergileme Ve Sunum Teknikleri.....	5
B. Koruma Ve Depolama Tekniklerinin Modern Müzecilik Açısından Önemi	7
C. Modern Müzecilikte Koruma Araştırma ve İletişim.....	9

BÖLÜM III

ÜLKEMİZDE MÜZECİLİK

A. Ülkemizde Müzeciliğin Doğuşu ve Gelişim Süreçleri.....	11
B. Konuyla İlgili Ülkemizde Uygulanan Yasal Mevzuatın Değerlendirilmesi.....	12
C. Türk Müzelerindeki Teşhir Ve Depolama Tekniklerinin Bugünkü Durumu.....	13
SONUÇ	17
KAYNAKÇA.....	21

ÖNSÖZ

Tüketimin hızla yaygınlaştığı bir döneme tanıklık eden nesiller olarak, kültürel ve sanatsal mirasımızın korunmasına, manevi duyarlılığın artırılmasına, bedii zevklerin yüceltilmesine katkı sağlayan müzelerimize karşı büyük sorumluluklarımız bulunmaktadır. Yeni doğan bir bebeğin heyecanı ile müze ailesine katılan tarihe tanıklık etmiş nadide eserlerimizin gerek depolarda gerekse müze teşhir salonlarında sağlıklı bir şekilde korunarak yarınlara ulaştırılması, hak ettiği modern sergileme ve sunum teknikleriyle izleyiciye sunulması elzem bir ihtiyaçtır.

Ülkemizde kültür turizminin zengin içeriğinin önemi anlaşılmış, sağlam temeller üzerine oturtulmuş kültür politikalarının oluşturulması gerekliliği hususunda son dönemlerde önemli bir duyarlılık oluşmuş ve önemli adımlar atılmaya başlanmıştır.

Bu çalışmamızda modern müzecilik anlayışının ne olduğu, dünyada hangi modern sunum ve sergileme tekniklerinin kullanıldığı, depoların çağdaş anlayışa göre nasıl düzenlendiği, ülkemiz müzeciliğinin yapısı ve yaşanan sorunları ele alınmış ve sonuç kısmında modern anlayışa uygun müzeler oluşturulması ve toplumla diyalogunun artırılması için değerlendirmeler yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

Müzecilik dünyasını daha yakından tanıyabilmemize olanak sunan bu çalışmamızın meydana gelmesinde bize öncülük eden ve çalışmamızın her safhasında desteğini hissettiğimiz Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı Makamına, görüş, öneri ve düşünceleriyle çalışmamıza ışık tutan üstadımız Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı Özgür Semiz'e ve konuya ilişkin bilgilerini bizlerden esirgemeyen üstadımız Başmüfettiş Asım Keser'e teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Makalenin, müzecilik dünyasına ve bu alanda araştırma yapanlara katkı sağlaması dileğiyle...

Aysun Altunbaş & Çiğdem Özdemir
Ankara, Mayıs 2012,

ÇAĞDAŞ MÜZECİLİK ANLAYIŞI VE ÜLKEMİZDE MÜZELER

Aysun ALTUNBAŞ, Çiğdem ÖZDEMİR¹

ÖZET

Geçmişin aydınlanmasına ev sahipliği yapan müzeler, 20 inci yüzyılın ilk yarısına kadar, eski eserlerin toplanmasına, muhafaza edilmesine ve sergilenmesine hizmet ederken, bu dönemden sonra yeni bir yaklaşımla ele alınmaya başlanmıştır. Topluma uzaktan bakan klasik müzeciliğin durağan mekan anlayışından, kültür ünitesi olarak kurgulanan yaşayan çağdaş müzecilik anlayışına doğru geçiş, müzeciliğin çehresini değiştirmiştir. Kültürel çeşitliliğin ve toplumsal belleğin izleyicisine daha iyi aktarabilmesine olanak sağlayan yeni sunum ve anlatım yöntemlerinin kullanılmasıyla müzelere olan ilgi de artmaya başlamıştır. Bu bağlamda, müzeciliğe anlam katan modern yaklaşımlar ve Türkiye’de müzecilik uygulamaları, bu çalışmanın konusu olarak seçilmeye değer görülmüştür. Bu çalışmada cevabı aranan sorular şunlardır: Modern müzecilik anlayışını, klasik müzecilikten ayıran hususlar nelerdir? Müzecilik anlayışında yaşanan bu değişimin sergileme ve depolama teknikleri üzerine etkisi neler olmuştur? Bu yaklaşım Türkiye’deki müzelerde ne ölçüde uygulanmaktadır? Modern müzecilik yaklaşımında müze-toplum diyalogu daha sağlıklı nasıl kurulabilir?

GİRİŞ

Küreselleşme olgusuyla birlikte kültür kavramına bakışta ve teknolojiye yaşanan değişimle beraber, eserlerin sadece toplanıp korunması ve saklanması fonksiyonunu bünyesinde barındıran klasik müzecilik, yerini modern müzeciliğe bırakmıştır. Çağdaş anlayışına uygun sergileme ve sunum teknikleri, eserlerin izleyici üzerindeki etkisini artırırken, kültür ve sanat hazinelerinin toplumla buluşmasına olanak sağlamıştır.

Müzelerde kültürel zenginliğin topluma sunulabilmesine olanak sağlayan yeni sunum ve anlatım yöntemleri kullanılmaya başlandıkça müzelere olan ilgi de artmaya başlamıştır. Teşhir alanlarında eserin sağlıklı şekilde korunmasını sağlayan vitrinlerin aynı zamanda eseri tüm haşmetiyle sergileyebilmesi, görselliğin niteliğini artırmıştır. Rehberli geziler, dikkat çekici bilgilendirme

¹ Bakanlık Müfettiş Yardımcıları, Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı. Bu makaledeki görüşler yazarlarına ait olup, yazarların mensup olduğu kurumun görüşü olarak değerlendirilemez.

levhaları, elektronik rehberlik (audio guide) sistemleri, müze gezicilerine hitap eden sürekli-geçici müze sergileri, dia-film gösterileri, seminerler ve atölye faaliyetleri, izleyiciyi aktif öğrenme sürecine dahil etmiştir. Kültür varlıklarının daha iyi korunması ve ziyaretçiye başarılı şekilde sunulması, müze-toplum ilişkisinin geliştirilmesine, ziyaretçinin müze gezilerinden keyif almasına, ziyaret sıklık ve süresinin artmasına olanak sağlamıştır.

Dünyanın farklı mekanlarındaki insanları tek bir tıkla buluşturan sanal ortam da modern müzecilik uygulamaları arasına girmiştir. Müze idareleri, hazırladıkları web sayfalarıyla müze amaçlarına uygun faaliyetlerini yürütebilmektedir. Bu uygulama, sahip olunan bir interaktif bağlantı sayesinde başka herhangi bir maliyete gerek olmadan dünyanın bir ucundan diğer bir ucuna günün her saati müze ziyareti yapmayı mümkün kılmıştır.

Sergi alanlarının mutfağını oluşturan depolar ise modern anlayışa uygun iklimsel ve teknolojik metotlarla yeniden düzenlenmiştir. Eserlerin nefes alabilmesine olanak sağlayan modern depolar, müze teşhir alanları olma yolunda ilerlemiştir. Kültür varlıklarının niteliğine uygun, doğal afetlerde eser korumasını gereği gibi sağlayan raf, çekmece ve eser sabitleme sistemleri, eserlerin korunması ve geleceğe aktarabilmesi için hayati önem taşımaktadır.

Müzecilik anlayışında yaşanan köklü değişimler, Türk müzeciliğini de etkilemiş, ülkemizde modern anlayışa uygun müzeler oluşturulmaya başlanmıştır. Bu alanda yürütülen halihazırdaki çalışmalar desteklenmeye değerdir. Dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde müze çeşitliliği söz konusuken, ülkemizde ağırlıklı olarak arkeolojik ve etnografik nitelikte eserler ve sikkelerin sergilendiği müzeler bulunmaktadır. Bilim-teknik, sanayi, oyuncak, kent müzeleri sayıca az olup, bu nitelikteki müzeler daha çok belediyelere ya da özel kişi ve kurumlara aittir.

Bu çalışmanın amacı, yeni depolama, sergileme ve sunum yöntemlerinin müzecilik anlayışında yarattığı değişimi vurgulamak, eserlerin muhafazasında modern teknikleri uygulamanın önemine değinmek ve bunun Türkiye'deki yansımalarını ele alarak, müze-toplum diyalogunun daha sağlıklı bir şekilde kurulmasına katkıda bulunmaktır. Bu anlamda, öncelikle müzeciliğin anlamı, tarihsel süreçte geçirdiği aşamalar ve türlerine bakılacak, sonrasında modern müzecilik anlayışı ile uygulanan sergileme ve sunum teknikleri anlatılacaktır. Ülkemizde müzeciliğin gelişim süreci ve konuya ilişkin mevzuatın değerlendirilmesi ile teşhir ve depolama tekniklerinin mevcut durumu ele alındıktan sonra, çalışmamızın sonuç kısmında, müzelerimizin genel durumu ortaya koyularak modern tekniklerin ülkemiz müzeciliğinde uygulanmasına ilişkin önerilerde bulunulacaktır.

I. MÜZECİLİK

A. Kavram/ Tanım

Geçmiş bugüne tanıttır ve geçmişin yarınlar taşımasında önemli rol oynayan, kültürel mirasın toplandığı, saklanıp korunduğı, bilimsel araştırmaların yapıldığı ve sergilendiğı yerler olan müzelere ilişkin farklı tanımlar bulunmaktadır. Milletlerarası Müzeler Konseyi (İCOM) Türkiye Milli Komitesi Yönetmeliğı'nin 4 üncü maddesinde müze, "*Kültür eserlerini koruyan ve bu eserleri etüd, eğitim ve bedii zevki yükseltme amacıyla toplu halde teşhir eden, kamu yararına çalışan, sanata, ilme sağığa, teknolojiye ait koleksiyonları bulunan müesseseler*" olarak ifade edilmiştir. Bahsi geçen Yönetmeliğın 5 inci maddesinde "*Daimi teşhir bölümleri bulunan kütüphaneler ve arşiv merkezleri, resmi şekilde halkın ziyaretine açık bulunan tarihi anıtlar, tarihi anıtlara ait binaların kısım veya müstemilatı, tarihi, arkeolojik tabii önemi haiz mevkiler ve parklar, nebatat ve hayvanat bahçeleri, akvaryumlar ve benzeri teşekküller bu tarife girer.*" denilerek müze tanımının sınırları genişletilmiştir. Tanımdan da anlaşılacağı gibi müze, yalnızca tarihi ve kültürel objelerin bir arada bulunduğı mekanlar değildir. Sosyal ve kültürel yaşama konu olan, kamuya yönelik estetik duygusunu geliştiren koruma ve araştırma merkezleridir. Erbay, müzelerin "*günümüzde, toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceğı biçimlendiren öğeleri sanat ve kültürle birleştiren eğitim kurumları*" olduğunu ifade etmektedir.² Modern müzeler topluma, değer vererek saklama, merak ederek araştırma, düşünerek daha iyiyi isteme ve geleceğe emin adımlarla bakma umudunu aşılayan mekanlardır.

B. Tarihçe

Müze sözcüğü Grekçe *mouseion*³ kelimesinden türetilmiş olup, tarihsel süreçte Eski Mısır ve Mezopotamya'da değerli eşyaların tapınaklarda toplanması, savaşta galip gelen hükümdarların ele geçirdikleri ganimetleri gücün sembolü olarak halk önünde teşhir etmesiyle ortaya çıkmıştır. Sanatsal ağırlıklı nesnelerin toplanması yine ilk olarak Eski Yunan'da başlamış, önemli merkezlerde bu eserlerin sergilenmesi için Hazine binaları inşa edilmiştir. Bu yapılarda, Helenistik dönemde sosyal etkinlikler ve felsefi konuşmalar yapılmıştır. Bir süre sonra *mouseionlar*, entelektüel kişilerin toplanma yeri haline gelmiştir.⁴

² Mutlu Erbay, Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması, Beta Basım, İstanbul, 2011, 5-6.

³ Mousalon, Yunanca'da mousa, Latince'de Musa olarak isimlendirilen esin perileridir. Bunlar yalnızca şairleri esinlemezler. İçindeki güzelliklere bakanlara ilham verirler. Yunanca'da akıl, düşünce, yaratma gücü kavramlarını içeren "men" kökünden gelmiştir. Mitolojiye göre, tanrılar insanüstü doğa güçlerinden uzaklaşarak insanlara yaklaşmış, bu arada mousaları benimsemişlerdir. Mitoloji yazarlarının belirttiğı gibi mousalar tanrı ve insan arası bir varlık olarak nitelenmişlerdir. Azra Erhat, "Mitoloji Sözlüğü", Remzi Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 208-209.

⁴ Vedat Keleş, "Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliğı, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Cilt 2, Sayı 1-

Geçmişe ait eserleri toplama ve koleksiyon yapma fikri ise ilk defa Romalılarda ortaya çıkmıştır. Değerli eserleri ve sanat yapıtlarını toplamak ve sergilemek sınıf üstünlüğünün bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bugünkü anlamda müzenin ortaya çıkışı ise 15. yüzyıla rastlamaktadır. Rönesans dönemi düşünürlerinin ortaçağ öncesi bilgiye ulaşma çabası sonunda, tarihe tanıklık eden eserlerin değerli olarak kabul edilmeleri, bunların sistematik biçimde toplanarak, biriktirilmesine olanak sağlamıştır. 18. yüzyılda koleksiyonların değerlendirilmesi, arşivlenmesi ve sunumuna başlanmıştır. 1759'da İngiltere'de ilk halk müzelerinden biri olan British Museum açılmıştır, ancak sanılanın aksine müzeyi ziyaret etmek için önceden izin almak, haftalar öncesinden başvuruda bulunmak gerekmektedir. Sonrasında, 1789 Fransız Devrimi'nin toplumda yarattığı değişim müzeciliğe de yansımış, Fransız Devrimi'yle ortaya çıkan ulusçuluk, ulusal müze kavramını ortaya çıkarmıştır. Paris'teki Louvre Müzesi, Avrupa'nın ilk ulusal müzesidir.⁵

Sömürgeciliğin yayılmasıyla birlikte, başta Yunanistan, Mısır, Hindistan ve Osmanlı bölgelerinden getirilen eserler Avrupa müzelerinde sergilenmeye başlanmıştır. Tarih müzesi kavramı, 19. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu dönemde, müzeler kurumsallaşarak koleksiyonlarının türlerine göre farklılaşan yeni müze türleri ortaya çıkmıştır. 20. yüzyıla geldiğimizde halk yaşamı, zanaati ve folklorüyle ilgili eşyalar toplanarak, günümüzde etnografya müzeleri olarak bilinen ulusal müzeler açılmaya başlanmıştır. 1960'lardan sonra modern sanat müzelerinin ortaya çıkması, sergileme tavırlarındaki farklılıklar yeni bir anlayışın oluşmasının önünü açmıştır. Müzelerin ziyaretçi bekleyen değil ziyaretçi çeken kurumlar olarak yeniden nasıl kurgulanabileceği sorgulanmaya başlanmıştır. Halkı müzelere çekebilmek için kısa-uzun dönemli sergiler, film gösterimleri, söyleşiler, bianeller gibi etkinlikler vasıtasıyla müzeler yeni bir anlayışla ele alınmaya başlanmıştır.⁶

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (UNESCO)'nın, 1972 yılında hazırladığı Kültürel ve Doğal Mirası Koruma Sözleşmesi'yle, yaşayan kültürlerin korunması yaklaşımı benimsenmiş, kültürel çalışmaların etkileri müzeciliğe de yansımıştır. Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) 2004 yılında Seul'de yaptığı kongreyi "Museums and Intangible Heritage" (somut olmayan kültürel miras ve müzeler) başlığı ile yapmış, dil dahil, sözlü gelenekler ve

2, Erzurum, 2003, s.2.

⁵ Avrupa müzeleri arasında Louvre Müzesi, "müzelerin müzesi" olarak anılır. Ayrıcalığını, koleksiyonlarının zenginliğinden çok, en başta Paris'e borçludur. Çünkü 19. Yüzyıl'da, Paris modernitenin ve sanatın merkezi olarak algılanmıştır. Bir başka etmen de Louvre'un bir devrimin eseri olmasıdır. 1792'de monarşiye son verilmesinden dokuz gün sonra, halk, kraliyet sarayı ve hazinelerini kendi mülkiyetine geçirerek müzeleştirmiştir. Böylece, Louvre Sarayı, Fransız ulusunun zaferinin ve iktidarının sonsuzluğunun simgesi olmuştur. Ayfer Karabıyık, "Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2007, s.37.

⁶ Üsteki Kaynak.

ifadeler gibi somut olmayan kültürel miras öğelerinin de bir kültür ögesi olarak kabul edilmesiyle, müze tanımı ciddi bir genişlemeye uğrayarak klasik müzeciliğin çok ötesine geçmiştir.⁷

C. Müzecilik Türleri

Müzeler teşhir ve tanzimi yapılan eserler bakımından, kültür, sanat, bilim ve tekniğe, ait objelerin birlikte sunulduğu mekanlar olabileceği gibi doğa, tarih, etnografya, arkeoloji gibi tek bir konuyu içeren eserlerin sergilendiği mekanlar da olabilir. Genel olarak müzeleri; arkeoloji, etnografya, tarih, bilim-teknik, askeri, güzel sanatlar ve açık hava müzeleri gibi türlere ayırmak mümkündür.

Ülkemizde çeşitli kurumlara bağlı olarak faaliyetlerini devam ettiren müzeler bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı başta olmak üzere diğer Bakanlıklara ait müzeler, TBMM'ye bağlı saray müzeler, vakıflara ait müzeler bu kapsamda değerlendirilebilir. 2011 yılı Ekim ayı itibariyle, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde müzecilik faaliyetlerini yürüten 189 müze ve bu müzelerde 3.106.066 eser bulunmaktadır. Bakanlığımız denetimindeki özel müze sayısı ise 155 olup, bu müzelerde bulunan eser sayısı 285.627 adettir.⁸

Müzelerimiz ağırlıklı olarak arkeoloji ve etnografya müzeleri olarak çeşitlenmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, modern müzecilik anlayışına uygun ülkemiz müzelerinin yenilenmesi, bakım ve onarımlarının yapılması, yeni müzelerin açılması adına belli programlar yürütmektedir. Gaziantep Zeugma Müzesi, Eskişehir Eti Arkeoloji Müzesi bu anlayışa uygun olarak ziyaretçiye açılan müzelerdendir.⁹

II. MODERN MÜZECİLİK

A.Modern Müzecilik Anlayışı, Sergileme ve Sunum Teknikleri

Müzeler, yalnızca ülke idarelerine ait eserlerin saklanıp, korunduğu yerler değil, toplumun belleğini oluşturan, bilgi ve deneyimlerinin artmasını sağlayan, kişisel beğenilerin gelişmesine de etki eden birimlerdir. Ülkelerin gelişim düzeyleri ile birlikte kültür ve sanata duyulan ilgi de artmaktadır. Müzecilik konusunda, gerek ekonomik ve teknolojik gerekse nitelikli insan gücünde ortaya çıkan gelişme ile birlikte klasik müzecilik anlayışı, yerini modern müzecilik anlayışına bırakmıştır. Bu süreçte, idareciler sahip oldukları eserlerin ziyaretçilere ulaşmasında modern yöntemler kullanarak müzeciliğe yeni bir bakış kazandırmaya başlamıştır.

⁷ Bkz. <http://muzecilikuzerine.blogcu.com/maddi-olmayan-kultur-varliklari-ve-muzeler>, (13/03/ 2012).

⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012 Mali Yılı Bütçesi Sunumu, Kasım 2011, s. 31.

⁹ Üsteki Kaynak.

Modern müzecilik, çok yönlü olup yeniliklere açık bir anlayıştır. Bu anlayış çerçevesinde müze ziyaretçilerine hitap eden sürekli-geçici sergiler gibi etkinlikler ile koleksiyonların hikâyelerini anlatmak için yeni gösterim tekniklerinden faydalanmaktadır. Klasik müzecilik sunumunda sıkça karşımıza çıkan vitrin içi, stant üzeri sergileme ya da duvar panolarıyla sergilemenin yanı sıra, anlatımı kuvvetlendirmek için dekor, kostüm, fotoğraf maket, manken, mumya, kulaklık ve/veya telefon düzeneğiyle sesli yönlendiriciler kullanılmak suretiyle, sunum zenginleştirilerek ziyaretçinin ilgisi canlı tutulmaktadır. Çağdaş müzecilik yaklaşımında, müze ve izleyici arasında iletişimin kurulması önemlidir. Rehberler eşliğinde ziyaretler yapılırken, dia-film gösterileri izlenerek, seminerler düzenlenerek, atölye eğitim uygulamaları gerçekleştirilerek, gezi eğlenceli ve eğitici bir hal almaktadır. Bilgisayar destekli sergi, dokunmatik ve interaktif sistem, simülatör gibi teknolojinin getirdiği imkanlar kullanılarak etkili bir sunum gerçekleştirilmektedir. Modern müzecilikte, toplumun her kesimini kucaklayan programlar, etkinlik takvimleri ile müzelerin bir kültür merkezi olarak toplumla bütünleşmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Yapılacak etkinliklerin basında, radyoda ve televizyonda duyurulması, müze programlarının afiş veya pankartlarla sergilenmesi, broşür dağıtılmasıyla halkla iletişim kurulmakta ve böylece müze ziyaret alışkanlığı olmayan kesimin de ilgisi çekilmektedir.¹⁰

Müzecilikte sunum süresi itibariyle, üç ila on yıl süreyle yapılan teşhirler sürekli sergileme niteliği taşıırken, idarelerin politika ve programlarına uygun olarak bir günden birkaç aya kadar süren kısa süreli sergiler ise geçici sergiler olarak adlandırılmaktadır.¹¹

Sürekli sergiler uzun yıllar ziyaretçilerle buluşturulduğundan seçilecek eserin dikkat çekiciliği, nadideliği, koleksiyonu tamamlama gibi özellikleri göz önünde bulundurularak eser seçimi yapılması, etkili bir sunum yapılma şansını artırmaktadır. Öte yandan, geçici sergilerle kültürlerin yakınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Örneğin, düzenlenecek geçici Mısır uygarlığı sergisiyle ziyaretçilere Mısır'a gitmeden Mısır'ın uygarlığını tanıma fırsatı sunulabilir. Böylece müzeler, tarihe tanıklık eden eski eserlerin toplandığı, korunduğu ve sergilendiği anıtsal mekanlar olmaktan çıkarak, içinde bulunduğu toplumun kültürüyle etkileşim sağlayan mekanlara dönüşür.

Modern müzeciliği klasik müzecilikten ayıran bir diğer uygulama da sanal müzecilik uygulamalarıdır. Müzelere ait web sayfalarının açılmasıyla müzenin ve koleksiyonlarının 360 derece panoramik görüntüsü internet kullanıcılarına ulaşabilmektedir. Kuşkusuz yerinde gidip görülerek kazanılan deneyim, alınan hazzın yerini tutmasa da sanal müzecilikle birlikte dünyanın

¹⁰ Mutlu Erbay, Müzelerde Sergileme ve Sunum Teknikleri, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 75.

¹¹ Üsteki Kaynak.

tarihsel-kültürel ortak mirasına kolayca erişim mümkün olmaktadır. Ekonomik, zamansal, mekansal nedenlerle gidilip görülmesi zor müzelerin çoğuna sanal müzecilikle ulaşılabilmektedir. İnternet bağlantısı dışında hiçbir maliyeti olmayan, mekansal sıkıntıları bulunmayan bu modern uygulama, müzecilik faaliyetlerini geniş kitlelere yaymak bakımından oldukça başarılıdır. Genç neslin internet kullanımının yüksek olduğu bilindiğinden özellikle bu grubun müzelerle tanıştırılması için ilgi çekici web sayfaları hazırlanması yerinde bir uygulamadır. Bu şekilde eser ve müzeler hakkında merak duygusu uyandırılırken, eserlerin internet ortamında detaylı incelemesine de olanak sağlanmaktadır.¹²

B. Koruma ve Depolama Tekniklerinin Modern Müzecilik Açısından Önemi

Müzenin en önemli işlevi korumaktır. Bu işlev, klasik müzecilikte olduğu kadar modern müzecilik anlayışında da birincil öneme sahiptir. Arşivlerde yer alan birçok materyalin korunması, saklanması ve depolanması başlı başına bilimsel bir konu olmuştur. Modern binalarda koleksiyonun muhafazası için mimarlar, en ideal binayı tasarlamakta serbesttir. Doğal veya yapay ışıklandırma, iklim kontrolü gibi unsurlar binanın yapım aşamasında hesap edilebilir. Ancak, günümüzde müze olarak kullanılan çoğu bina, aslında bu amaç için kurgulanmamıştır. Müze binaları, şehrin eski ve boş binalarının depo olarak kullanılmalrı veya tarihi binaların müzeye dönüştürülmeleriyle oluşturulmakta, eserlerin ideal koşullarda muhafaza edilmesinde bir çok zorluk ve engelle karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla, müzeciliğinin temel fonksiyonunu oluşturan koruma ve muhafaza, çoğunlukla teknolojinin getirdiği olanaklar yoluyla bilinçli yöneticiler ve uzmanların çabalarıyla sağlanmaktadır. Bu çerçevede, esere hangi faktörlerin zarar verebileceğini anlamak ve koleksiyonların gelecek nesillere aktarılabilmesi için sağlıklı muhafaza koşullarını oluşturmak, öncelikli adım olmaktadır.¹³

Kuşkusuz, eserin mahiyetine uygun ısı, ışık ve nem ortamını sağlayacak asgari bir iklimlendirme tertibatının mevcudiyeti, eserin hayatta kalması için önemli bir koşuldur. Ayrıca, müzelerde sergilenen ve depolanan eserlerin deprem, sel gibi tabii afetlerden korunması da oldukça önem arz etmektedir. Eğer eser dengeli bir şekilde bu faktörlerden korunmaz ise yok olmaya kadar gidebilir. Esere zarar vermesi muhtemel bir etken olan rutubet de objeleri değişik şekillerde etkiler. Çok düşük rutubet, kağıt, parşömen veya deriden yapılmış eserlerin kurummasına ve buruşmasına yol açarken, yüksek nem oranları ise materyalin içine su çekmesine neden olmak suretiyle kimyasal

¹² Orhan Düzgün, "Sanal Müzecilik ve Müzelerimiz", Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 217-220.

¹³ Berke İnel, "Amerika Birleşik Devletleri'nde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar", 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 26-27.

reaksiyonlar yoluyla eserlerde çürüme ve bozulmaya yol açmaktadır. Rutubet oranlarındaki ani değişimler ise, nem alıcı materyallerin genişlemesine neden olmaktadır. Bilimsel araştırmalar, müzeler için ideal nem oranlarının %40 ila %60 oranında tutulması gerektiğini, ideal oranın ise %55 olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁴ Diğer önemli faktör ise ısıdır. 21 derecenin üzerindeki sıcaklığın, mantar ve benzeri organizmaların üremesine yol açtığı bilinmektedir. Uygulamada, depoların ısı ve nem durumu, termohigraf denilen bir cihaz vasıtasıyla günlük, aylık olarak ölçülerek ortalama ısı ve nem durumu tespit edilmektedir. Eserler, bu ölçümlere uygun olarak muhafaza edilmektedir. Aydınlatma konusu da en az diğer faktörler kadar önem arz etmektedir. Işık, bir sanat eserinin güzelliğini yansıtma fonksiyonuna sahip olduğu gibi, eserin iletmek istediği mesajın ziyaretçilerce doğru algılanmasına da hizmet etmektedir. Bunun yanı sıra, aşırı ışık objeye zarar da verebilmektedir. Işığın etkisi, kumaş ve elyaf gibi organik materyallerde daha çok hissedilir. Yanlış ışık kullanımı, bu malzemelerin zayıflamasına neden olmaktadır.¹⁵ Müzede eserler, birbirinden farklı seviyede ışık kaynağına ve aydınlık düzeyine ihtiyaç duymaktadır. En zararlı ışık esere direkt olarak gelen güneş ışığıdır. Bu bakımdan müzelerde gün ışığını kesen pencere storları, vitrin içi otomatik sensörlü aydınlatma cihazları ve jaluzilerin kullanılmasıyla ışık filtrelenmekte, yansıtılmış ışık kullanılarak ışık kaynağı kontrol altına alınmaktadır.¹⁶

Müzecilikte eserlerin korunmasında depolama tekniği de büyük önem arz etmektedir. Teşhirde olmayan eserlerin uygun ekipmanlar yardımıyla dış etkilere karşı korunarak muhafazası, etkin bir depolama sistemiyle mümkün olmaktadır. Depolama sisteminin zemini yerden en az bir metre yüksekte bulunmalı, duvarları sağlam, nem ve ısı geçirmeyecek şekilde dizayn edilmelidir. Depolar su baskınlarına karşı korunaklı olmalı, madeni raflar paslanmaz çelikten yapılmalı, biyolojik tahribata karşı da cilalanmalıdır. Rafların boyanmasında kullanılacak ürünler, eserlere zarar vermeyen asitsiz türden olmalıdır. Raflar objelerin özelliklerine göre farklı yükseklikte ayarlanabilir olmalı, duvara desteklerle sabitlenmelidir. Duvara asılan veya yerden ayaklı vitrinler seçilmelidir.¹⁷ Ayrıca, modern müzecilikte eserlerin bakım ve onarımlarının yapılarak en uygun koşullarda saklanması için “konservasyon ve restorasyon” ekipleri kurulmaktadır.¹⁸

Koruma denilince, yalnızca konservasyon ve restorasyon kavramları akla gelmemelidir. Korumada öncelikli olan kuşkusuz koruma bilincinin tüm topluma aşılmasıdır. Örneğin,

¹⁴ Berke İnel, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar”, 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 26.

¹⁵ Üsteki Kaynak.

¹⁶ Mutlu Erbay, “Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması”, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 148.

¹⁷ Üsteki Kaynak.

¹⁸ Sümer Atasoy, “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Türk Müzeciliği”, Anons Plastik Sanatlar Dergisi 41-42, İstanbul, 1994, s. 38.

İtalya'nın Floransa kentinde Uffizi Müzesi'nde eserlerin bakım ve onarımları, ziyaretçilerin açıkça görebileceği camlı bir mekânda yapılmaktadır. Böylelikle teşirde olmayan eserlerin nerede olduğu, nasıl zor işlemlerden geçtiği izleyiciye bir mesajla iletilmekte, aynı özenin ziyaretçi tarafından da gösterilmesi beklenilmektedir.¹⁹

Eserlerin korunmasında bilimsel kriterlere uygun olarak alınan güvenlik önlemleri, eserlerin sonraki nesillere aktarılmasında büyük rol oynamaktadır. Japonya müzelerinde, geleneksel ve modern depolama teknikleri ustalıkla kullanılmaktadır. Depolarda bulunan eserlerin cinsine göre değişen saklama üniteleri mevcuttur. İpek, ince kumaş, kitaplar ve resimler gibi hassas materyallerden oluşan eserler, özel olarak üretilmiş parşömenlere sarılarak raflara yerleştirilmekte, el ile teması minimuma indirecek sistemler yardımıyla korunmaktadır. Uygun kılıflara sarılarak zararlı organizmalardan korunan eserler, ahşap veya asit içermeyen kutulara koyularak saklanmaktadır. Çekmeceli ve sürgülü raf sistemleri eserlerin zarar görmeden kolaylıkla taşınabilmesine olanak sağlamaktadır. Eserlerin uygun nem derecesinde muhafazası için depolarda nemölçer ve hava akımını sağlayacak fanlar bulunmaktadır. Bunun yanı sıra, ısı değişimlerinin eserler üzerinde deformasyona yol açmaması için kullanılan sıcaklık kontrol panelleriyle etkili iklim kontrolü sağlanmaktadır.²⁰

Eserlerin müze depolarında sağlıklı bir şekilde muhafaza edilebilmesi için alınacak fiziki önlemlerin yanı sıra, eserlerin olası deprem, yangın, sel gibi doğal afetlere karşı korunması da büyük önem taşımaktadır. Depremler yalnızca müze binaları için değil, müzelerde sergilenen ve depoda korunan eserlere karşı da bir tehdit oluşturmaktadır. Depolarda korunan nesnelere, mekan darlığı ve güvenli depolama teknikleri ile ilgili bilgi eksikliğinden dolayı risk altındadır. Müzelerin karşı karşıya olduğu bu tehlike, uygun güçlendirme ve risk azaltma yöntemleri yardımıyla kontrol altına alınabilmektedir. Tabii ki, depolamaya ilişkin anlatılan tüm bu teknik detaylar, maddi olanakların elverişliliği ile mümkündür.²¹

D. Modern Müzecilikte Koruma Araştırma ve İletişim:

Ülkeler, sahip olduğu değerleri koruyup bu değerleri dünya insanlığına sunabildiği ölçüde çekim merkezi haline gelir. Kültürlerin beklediği büyük buluşmaya ev sahipliği yapan tarih-koruma bilinci, estetik kaygılar oluşturan ve geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören müzeler,

¹⁹ Ahmet Bülent Tüzün, "Modern Müze İşletmeciliği", Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010, s. 9.

²⁰ Sarah Jean Smith, "A Comprehensive Guide to the Preventative Care and Museum Storage of Chinese, Japanese and Korean Hanging Scrolls", University of Florida, 2011, page 66-78.

²¹ Bkz. <http://www.v3arkitera.com/news/htm>, (22 /05/2012).

kentlerin tarihi-kültürel mirasını barındıran hazineleridir. Dünya ve dünya insanı, kendini tanımaya, dününü merak etmeye başladıkça, kültür turizmi son yıllarda ivme kazanmıştır. Müzeler, kültür turizminin yaygınlaşmasında başrol oyuncularından olup, şehirlerin markalaşmasını sağlar. Sunduğu modern müzecilik fonksiyonlarıyla ziyaretçilerin sevdikleriyle buluşup, zaman yolculuğuna çıktığı, sohbet ettiği ve hediyelik ürünler satın aldığı merkezlere dönüşen müzeler, ev sahipliği yaptığı mekanları ve eserleri hayatın içine taşımaktadır.

Modern müzecikte müzelerin birbiriyle diyalog kurması, gelişecek işbirliği sayesinde uzman-araştırmacı müzecilerden ülke adına istifade edilebilmesi bakımından önemlidir. Müzede görevli personelin belli dönemlerde diğer müzelere gönderilerek bilgi ve tecrübelerini paylaşması, çağdaş tekniklerin hızla ve etkili bir şekilde yaygınlaşmasını sağlar. Bu durum müzeler arası araştırmaların çoğalmasına da etki eder. Nitekim müze depolarında araştırılmayı bekleyen çok sayıda eser bulunmaktadır. Örneğin Türk sanat tarihinde önemli yeri olan 19. yy Padişahı Abdülmecit' e ait tuğranın, Topkapı Sarayı depolarında tesadüf sonucu bulunması, eser hakkında araştırmalara başlanmasını sağlamıştır.²² Ayasofya için önemli olan bu kültür varlığı, yıllar sonra yapılan araştırmalar ve müze idarecilerinin temasları sonucunda ait olduğu yere dönerek, Ayasofya duvarlarında sergilenme olanağı bulmuştur.²³

Müzeyle ait mekanların gerekli güvenlik tedbirleri alınmak suretiyle çeşitli organizasyonlara açılması insanların müzeyle yaklaşmasını ve iletişim kurmasını sağlar. Müzelerde düzenlenen sergiler, film çekimleri, sanat temsilleri vb. etkinlikler, müzeyle duyulan ilgiyi artırır. Son yıllarda konusunu tarihten alan dizi ve filmler, müze niteliğindeki saray, han, hamam vb. kültürel yapılara olan merakı artırmaktadır. Elbette bu tür yapımların kurgu olduğunun seyirciye özellikle belirtilmesi, bütünün değil süzgeçten geçirilen kültürel mirasın tarihsel ve bilimsel bir gerçekliği olduğunun sıklıkla vurgulanması gerekmektedir. Müzenin kar amacı gütmeyen bir kurum olduğu gerçeği unutulmadan, gerekli tedbirler alınarak bahsi geçen etkinlikler için izin verilmesi, korumacılık anlayışına zarar vermeyeceği gibi müzelerin toplum tarafından benimsenmesine de yardımcı olacaktır.

²² Ayasofya Camii'nin onarımına katkı ve destek sağlayan Abdülmecit, Camiinin onarım işini İsviçreli Mimar Gaspare Fossati' ye vermiştir. Mimar, tadilat esnasında kendisine yardımcı olan İtalyan mozaik ustası N. Lanzoni'ye, Abdülmecit'in tuğrasını yaptırmıştır. Yuvarlak formulu, altın yıldızlı tessera zemin üzerine yeşil renk mozaiklerle işlenen tuğra, Fossati tarafından Abdülmecit'e armağan edilmiştir. Prof. Dr. Semavi Eyice, "Ayasofya'da Abdülmecit'in Mozaik Tuğrası", Ayasofya Müzesi Yıllığı No:13 (Ayasofya Müzesi Yayınları: XVI, İstanbul, 2010), s. 49-52.

²³ Üsteki Kaynak.

III. ÜLKEMİZDE MÜZECİLİK

A. Ülkemizde Müzeciliğin Doğuşu ve Gelişim Süreçleri

Osmanlı İmparatorluğunda müzecilik hareketleri 19. yüzyıl sonlarında kurumsallaşmış, Cumhuriyet'in ilanından sonra konuya verilen önemin etkisiyle gelişmiştir. Fatih Sultan Mehmet zamanında, değerli harp araç ve gereçleri Sultanahmet'te bulunan Aya İrini Kilisesi'nde toplanmaktaydı. 1726 yılında Aya İrini Kilisesi'ndeki silahlar düzenlenerek Dar-ül Esliha adı ile silah müzesinin temeli atılmıştır. III. Selim ve II. Mahmud dönemlerinde yeniçeriliğin kaldırılmasıyla, buradaki yeniçeri kıyafetleri yağmalanarak Dar-ül Esliha tahrip edilmiştir.²⁴

Sultan Abdülmecid döneminde de Aya İrini Harbiye Ambarı silah deposu olarak kullanılmıştır. Ganimet olarak alınmış silahlar ile kazılardan gelen eserlerin Aya İrini Kilisesi'nde toplanmasıyla, 1846 yılında Asar-ı Atika-i Müze-i Hümayun adıyla silah müzesinin açılışı gerçekleştirilmiştir. 1870 yılında Aya İrini'de bulunan eserler artık mekana sığmayacak kadar genişlemiş, bu nedenle eserler Fatih Sultan Mehmet zamanında yaptırılan Çinili Köşk'e taşınmıştır. 1874 yılında eski eserlerimizin yurt dışına götürülmesini yasaklayan "Asar-ı Atika Nizamnamesi" nin yayımlanmasıyla arkeolojinin temelleri atılmıştır. 1880 yılında Çinli Köşk'ün restore edilerek Müze-i Hümayun olarak açılmasıyla başlayan süreç, Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla bilimsel bir kimlik kazanarak Harbiye Askeri Müzesi'nin temelini oluşturmuştur. II. Abdülhamit döneminde, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk güzel sanatlar akademisi olan Sanayi Nefise Mektebi açılmıştır. Osman Hamdi Bey, Müze-i Hümayun'a müze müdürü olarak tayin edildikten sonra, bugünkü anlamda Türk müzeciliği başlamıştır.²⁵

Kazılarda ele geçirilen yeni eserler için yeni bir mekan arayışı doğmuş, müze olarak tasarlanan ilk bina, Mimar Paul Vaullary'ye yaptırılmıştır. 1891 yılında "Müze-i Hümayun" adıyla açılan müze, bugünkü adıyla İstanbul Arkeoloji Müzesi'dir. 1914 yılında İmparatorluğun evkaf kurumlarındaki eserleri seçilerek, bugünkü Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nin temelini oluşturan Evkaf-ı İslamiye Müzesi, Süleymaniye Camii'nin imaretinde açılmıştır. 1920 yılında Meclis Hükümeti, Türk Asar-ı Atika Müdürlüğü'nün kurulmasına karar vermiştir. Cumhuriyet döneminde müzecilik çalışmaları yeniden ivme kazanmış, ulus devletinin inşası ve yeni rejimin benimsenmesi sürecinde, aynı Fransız İhtilali sonrası Louvre müzesinin halka açılması gibi, 1924 yılında Topkapı Sarayı da

²⁴ Fethiye-Mutlu Erbay, "Cumhuriyet Dönemi Atatürk'ün Sanat Politikası", Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanatlar Bölümü, İstanbul, 2006, s. 43-45.

²⁵ Nergiz Gün İsmayilov, "Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi" Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2007, s.18-20.

müze olarak ziyarete açılmıştır.²⁶

Cumhuriyet döneminde yapılan ilk müze binası 1930 yılında ziyarete açılan Ankara Etnografya Müzesi'dir. Bu dönemde Anadolu'nun birçok şehrinde müzeler açılmaya başlanmıştır. Çağdaş sergileme tekniklerinin kullanıldığı ilk müze, "Şark Eserleri Müzesi", Türkiye'de kurulan ilk özel müze ise, 1981 yılında ziyarete açılan Sadberk Hanım Müzesi'dir.

Görüldüğü gibi, Türkiye'de batılılaşma çabasıyla başlayan müzecilik hareketi, özel sermayenin olmadığı bu dönemde doğal olarak devlet eliyle oluşmuştur. Müzeler Cumhuriyet döneminde geniş kitlelere ulus bilincinin aşılması için önemli olmuştur. Sonraki dönemlerde toplumun eğitim seviyesinin yükselmesi ve çağdaş sanat akımlarının gelişmesiyle müzeler kurumsallaşarak yeni müze projeleri hayata geçirilmiştir.

Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı 189 müze bulunmakta, bu müzelerde 3.106.066 adet eser yer almaktadır. Bakanlığın denetimindeki özel müze sayısı ise 155 adet olup, bu müzelerde 285.627 adet eser ziyaretçilerin beğenisine sunulmaktadır.²⁷ Ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığının idaresi dışında kalan müzeler, geniş bir idari çeşitlilik altında karşımıza çıkmaktadır. TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Genelkurmay Başkanlığı, yerel yönetimler, eğitim kurumları ve özel kurum ve kuruluşlar bu kapsamda müzecilik faaliyetleri yürütmektedir.²⁸

B. Türkiye'de Müzeciliğe İlişkin Yasal Düzenlemelerin ve İlgili Mevzuatın Değerlendirilmesi

1946 yılında ilk kurulduğunda Uluslararası Müzeler Komitesi (ICOM) müze tanımını yaparken, daha çok müzelerin koruma ve belgeleme fonksiyonuna vurgu yapmaktaydı. Zamanla kültür nesnesinin tanımının giderek genişlemesiyle, müzecilik klasik müzeciliğin çok ötesine geçmeye başlamıştır. ICOM, 2001 yılındaki tanımında müzeyi, kültürel değer taşıyan unsurlardan meydana gelen bir bütünü türlü biçimlerde korumak, incelemek, değerlendirmek ve özellikle halkın beğenisinin yükselmesi ve eğitim için sergilemek amacı ile toplum yararına sürekli yöneten bir kurum olarak tanımlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nde çağdaş anlayışa uygun olarak müze, kültür varlıklarını tespit eden ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen halkın kültür ve

²⁶ Ayfer Karabıyık, "Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye'deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış" Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 18-22.

²⁷ Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012 Mali Yılı Bütçesi Sunumu, Kasım 2011, s. 31.

²⁸ Ara Altun, "Türkiye'de Müzecilik", Cilt 2, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul, 2007, s. 817-820.

tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi kuruluş olarak tanımlanmaktadır.

Müzenin amacı, koruma ve belgeleme yanında, yapıt ile izleyiciyi buluştururken hedef kitlelerin bilgisini geliştirmek ve toplumun kültür seviyesini de yükseltmektir. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için müzenin çağdaş anlayışa uygun olarak planlayacağı sergileme işlevi büyük önem kazanmaktadır. 2863 sayılı KTVKK'nin 3. maddesinde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Değerlendirilmesi başlığı altında, sergileme konusu "...eserlerin teşhir tanzim ve bilimsel yöntemlerle korunması" olarak yer almakta, mevzuatta modern sergileme ve sunum tekniklerinin kullanımıyla ilgili bir ibare bulunmamaktadır.²⁹ Bunun yanı sıra, Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'ne bakıldığında, müze ve ziyaretçi arasındaki iletişimin kurulmasını ön planda tutan çağdaş müzeciliğin gerektirdiği tanıtım, pazarlama, halkla ilişkiler gibi kadroların müzelerde bulunmasını öngören düzenlemeler mevcut değildir. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, yapılacak etkinliklerin basında, radyoda ve televizyonda duyurulması, müze etkinlik takvimlerinin afiş veya pankartlarla sergilenmesiyle müzeyi ziyaret etmeyen kesimi de müzelere çekmek mümkün olacaktır. Mevzuatımızda, müze içi faaliyet çeşitliliğinin gelişmesi amacıyla müze içinde ve dışında eğitici kurslar, konferanslar ve geziler düzenleneceği öngörülmüştür. Kuşkusuz, modern müzeciliğin gerektirdiği etkinlikler, dia-film gösterileri, seminerler, atölye eğitim uygulamaları gibi çok çeşitlidir. Ancak, tüm bu faaliyetleri hayata geçirmek için müzelerin finans kaynaklarının kısıtlı olduğu da bilinen bir gerçektir.

Gerek 2863 sayılı Kanun'da, gerekse Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği'nde müzelerin iç işleyişi bürokratik açıdan ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Günümüzde, artık müzelerin yönetim ve planlama stratejilerine yön veren müze işletmeciliği konusu gündemdedir. Müzeler doğal olarak kar amacı gütmeyen kurumlar olarak değerlendirilir, hizmet sunan bir kurum olsa bile özel bir işletme gibi düşünülemez. Ancak müzelerin daha etkin ve verimli bir şekilde çalışması için mevzuatta yeni planlama ve stratejiler öngörülmelidir.

C. Türk Müzelerindeki Teşhir ve Depolama Tekniklerinin Bugünkü Durumu

Anadolu birçok medeniyetin derin izler bıraktığı Türk coğrafyasıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığının denetiminde gerçekleştirilen yerli ve yabancı kazılarda kültür mirası gün yüzüne çıkarılmakta, müzeye gelen eserler değerlendirilerek müzelik değerde görülenler, çıkarıldıkları

²⁹ Nevin Barut Çakmakçoğlu, "Mevzuat ve Sergilemede Ortaya Çıkan Problemler", 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 96-97.

bölgelerdeki müze koleksiyonlarını tamamlamakta ve teşhirde toplumla buluşturulmaktadır. Bakanlığın bu konudaki çabası ve faaliyetleri kayda değerdir. Bu kapsamda eserlerin uzun süreli buldukları doğal ortamdan ayrılarak, depo ve vitrinlerde uygun ısı, ışık ve nem koşullarında muhafaza edilmesi, eserin gün yüzüne çıkarılması kadar önem arz etmektedir. Bu bakımdan modern müzecilik teknikleri, müzecilikte yeni bir açılım yaratmaktadır.

Modern müzecilikte eserin korunmasıyla eserin saklanması farklı kavramlardır. Ülkemiz müzelerinin çoğu eski mimariye sahip tescilli yapılardan oluşmakta ve bu yapılar üzerinde büyük değişiklikler yapılamamaktadır. Müze binası olarak tasarlanmayan yapılarda eser vitrinleri, bina mimarisine uydurulmaya çalışıldığında eserin görüntüsünü olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra, tescilli yapıların kendisi de birer kültür varlığı olması hasebiyle kimi zaman binayla eser birbirini tamamlayabileceği gibi kimi zaman da eser, yapının gölgesinde kalmaktadır. Örneğin Topkapı Sarayı Müzesi'nin Hazine seksiyonu nadide parçaların yer aldığı bir bölümdür. 1999 Marmara depreminden sonra eserlerin güvenliği için vitrinler, duvar içlerine yerleştirilmiştir. Yapılan teşhirle üç boyutlu sergilenmesi gereken taht vb. eserlerin yalnızca tek perspektiften görüntülenmesi, bina mimarisinin de etkisiyle eserin ihtişamını tam olarak ziyaretçilere yansıtamamaktadır.

Ülkemizde yapılan teşhir tanzim düzenlemelerinde tüm nadide eserlerin aynı mekanda aynı vitrin düzenlemesine tabi olduğu görülmektedir. Oysaki koleksiyon içinde birkaç parça ön plana çıkarılmak suretiyle vitrin düzenlemesi, teşhir açısından yerinde bir uygulama olabilir. Ziyaretçi kimi zaman müzeyi değil belli başlı eserleri görebilmek için müzeye geldiğinden, bu yöntemle, etkili bir sunum gerçekleştirilebilir.

Ülkemizde sıkça başvurulan ve teşhiri zenginleştiren yöntemlerden maket ve model uygulama tekniği, sunulanın algılanmasını ve kolay kavranmasını sağlamada yararlıdır. Özellikle küçük yaştaki ziyaretçilerin ilgisini çeken bu durağan sergileme tipi, objenin kullanımını hakkında bilgi verirken müzenin ortamını da sıcaklaştırmaktadır. Ancak sunumun olumsuz etkilenmemesi için, bu uygulamaların abartılı şekilde kullanılmaması önem arz etmektedir.

Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait müzeler dahil olmak üzere bir çok kurum ve kuruluşu bağlı müzeler, 360 derece panoramik müzecilik anlayışı çerçevesinde hizmet vermektedir. İnternetin günlük hayatı kolaylaştırdığı ve renklendirdiği alanlardan olan sanal müzecilik, interneti olan her yere misafir olabilmektedir. Ülke nüfusumuzun büyük oranını oluşturan genç neslin önemli bir kısmı, aktif olarak bilgisayar kullanıcısı durumundadır. Sanal

müzelerin, özellikle bu kesimle tanışması, kültür varlıklarına ve müzeye ilgiyi artırması, gidilip görülmesi zor müzelerin kolaylıkla sanal ortamda takip edilebilmesi, modern müzecilik anlayışının sunduğu olanaklar olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁰

Ülkemiz sahip olduğu eserlerin niteliği gereği ağırlıklı olarak arkeolojik, etnografik eserlerin ve sikkelerin sergilendiği müzelerden oluşmakta, bilim-sanayi, oyuncak, kent müzeleri alanında doldurulması gereken boşluklar bulunmaktadır. Dünyada kültür-sanat alanında yaşanan gelişmelere bakıldığında kent müzelerinde artış göze çarpmaktadır. Kent müzeleri sürekli yenilenen teşhiriyle, yerli halkın kentin geçmişini gezerek nostalji yaşamasını sağlarken, kente sonradan gelen ve çeşitli nedenlerle kentte bulunan ziyaretçinin de kentin dünden bugüne gelişimini seyretmesi için fırsat sunmaktadır. Ülkemizde köklü birikime sahip olan kentlerimiz bulunmakla birlikte kent-tarih müzeleri yeterli sayıda değildir. En popüler kent müzeleri Bursa, İzmir, Kayseri ve Safranbolu gibi illerimizde kurulan kent müzeleridir.³¹

Çocukluk, insan karakterinin şekillenmesinde önemli bir dönemdir. Çocuğun, kültürünü tanımasında, insana, doğaya, nesneye değer vermesinde müzelerin rolü yadsınamaz. Dünyada çocukların hem keyif aldığı hem bilimsel ve teknolojik deneyimlerle tanıştığı önemli oyuncak müzeleri bulunmasına rağmen, ülkemizde Sunay Akın'ın öncülüğünde oluşturulan İstanbul Oyuncak Müzesi dışında oyuncak müzesi bulunmamaktadır.

Ülkemiz müzelerinin büyük bölümünde genelde statik bir yapılanma söz konusudur. Oysa müzelerin eğitim atölyeleri başta olmak üzere tanıtıcı filmler, renkli kataloglar gibi etkinliklerle müze algısı değiştirilebilir. Bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden birisi Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne ait eğitim atölyeleridir. Müze, belli yaş grubundaki çocuklara haftanın belirli günleri hazırladıkları etkinlikleri sunmaktadır. Çocuklar her gün karşılaştıkları birçok materyalin nasıl ortaya çıktığını, en basit haliyle nasıl çalıştığını görme fırsatı elde edebilmektedir. Bu şekilde çocukların merak duygusu gelişmekte, basit tekniklerle hazırlanan aletleri kullanarak deneyim kazanmakta, müzeye severek ve isteyerek gelmektedirler.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kültür ve sanata ilgi, gelişmişliğin ve gücün bir göstergesi olduğundan finansal boyutta belli noktaya gelen kuruluşlar, kendi alanlarında farklılaşmak için kültür ve sanat alanında çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bunlardan bir tanesi de değerli

³⁰ Adnan Tepecil, "Sanat Eğitimi ve Sanal Müze" Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 223-240.

³¹ Gül Pulhan, "Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup" Geçmişten Geleceğe Türkiye'de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 157-161.

koleksiyonları barındıran çağdaş anlayışa uygun müzelerdir.

Ulaşım, endüstri ve iletişim tarihinde önemli yeri olan objelerin sergilendiği Rahmi M. Koç Müzesi modern anlayışa uygun özel müzelerimizdendir.³² Müze, Milli Eğitim Bakanlığı müfredatına uygun, çağdaş müzecilikte yer alan eğitim fonksiyonunu ön plana çıkartır paketler hazırlayarak Türkiye’de örnek uygulamalar gerçekleştirmektedir. Bahsi geçen paket programlarının birinci bölümünde, müze ve müze ziyaretine ilişkin öğretmenin, öğrencileriyle yapması gereken hazırlık süreci yer alır. Paketin ikinci kısmında, hazırlanan çalışma kâğıtlarıyla müze koleksiyonuna ilişkin bilgi, fotoğraf, eğitim programı kapsamında seçilen objelerin tanıtımı ve bu kapsamda yürüyen soru cevap etkinliği oluşturulur. Üçüncü kısımda ise öğrencinin müze dışında yapabileceği etkinlik kitapçılıkları hazırlanarak, yapılan eğitimin kalıcılığı sağlanır. Bu uygulamayla öğrenciler için müze gezileri daha anlamlı ve eğlenceli bir hal almaktadır. Rahmi Koç Müzesi’nin ülkemizde gerçekleştirdiği diğer önemli proje de Müzebüs Projesi’dir. Müzebüs, çeşitli nedenlerle (ekonomik nedenler, ulaşım problemleri vb.) müzeye ulaşamayan okullara müzecilik faaliyetlerini götürmektedir.³³ Bu nitelikteki uygulamalar, kuşkusuz tüm müzeler için örnek teşkil edicidir.

Müzelerde taşınır kültür ve tabiat varlıkları, kronolojik sıralamaya, malzemeye, koleksiyon özelliklerine, bulunduğu bölgeye, kullanım alanına, dönemlerine, üsluba ve şahsa göre teşhir düzenlemesine konu olmaktadır. Bu nitelikteki sergilemelerin amacı izleyiciye eserlerin anlamlı bir bütün olarak ulaşmasını sağlayarak, sunulan objenin kim tarafından, nasıl, niçin, nerelerde ve ne zaman kullanıldığı sorularına estetik bir teşhirle cevap vermektir.³⁴ Müzelerin birçoğu bu durumu göz ardı ederek ziyaretçiye öyküsü olmayan bir eser konsepti sunmaktadır. Ziyaretçinin ikinci kez müzeye gelmesi eserin nasıl sunulduğuyla ilişkili olduğundan, müzelerin bu konuda gerekli teşhir-tanzim düzenlemesi yapması gereklidir.

Ülkemizde sunum alanlarında var olan diğer bir eksiklik de bilgilendirme levhalarının algılanabilir puntolarla yazılmamış ya da yazıların aydınlatma materyalleri ile desteklenmemiş olmasıdır. Ayrıca, bilgilendirme levhalarının yüksekliklerinin izleyiciler tarafından görülebilecek şekilde ayarlanmaması da ziyarete gölge düşürmektedir. Oysa müze ziyaretçi kitlesinin önemli bir kısmı çocuk ve ileri yaş grubuna mensup kişilerden oluşmaktadır. Eseri incelemek amacıyla vitrin önünde biriken bu ziyaretçiler durumdan olumsuz etkilenmektedir.

³² Bkz. <http://www.rmkmuseum.org.tr/turkce/index.htm>, (03/04/2012)

³³ Yeşim Anadol Zengin, “Rahmi Koç Müzesi ve Eğitim”, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 110-113.

³⁴ Mutlu Erbay, Müzelerde Sergileme ve Sunum Teknikleri, Beta Basım, İstanbul, 2011, s. 116-118.

Eser sayısının fazla olması, teşhir alanlarının sınırlı olması, eserin teşhire uygun olmaması gibi nedenlerle milyonlarca eserin yaşam alanı müze depolarıdır. Büyük oranda arkeolojik ve etnografik eserlere sahip ülkemiz müze depolarının büyük çoğunluğu, gerek büyüklük gerekse uygun ısı, ışık ve nem koşulları bakımından yeni düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Depolarda tutulan kültür varlıklarının niteliğine göre modern çekmece ve raf sistemleri kurulması eserlerin sağlıklı bir şekilde muhafazası açısından önem arz etmektedir.

Kuşkusuz yukarıda bahsi geçen adımların atılması ve halihazırdaki çalışmaların tamamlanması, zaman ve bütçe olanakları gerektiren meselelerdir. Kültür ve Turizm Bakanlığının, modern müzecilik anlayışını ülkemizde hakim kılmak için belli program dahilinde çalışmalarına devam ettiği bilinmektedir.

6.SONUÇ

21. yüzyılda teknolojinin sergileme ve sunum teknikleri üzerinde yarattığı değişimin yanı sıra kültür tanımı üzerine yoğunlaşılması sonucu müzelerde dönüşüm yaşanmıştır. Bilgiye internetten hızlı ve kolay bir şekilde ulaşan çağımızın bireylerini müzelere çekebilmek için eserler, hikayelerini en iyi şekilde anlatabilen görsel ve işitsel araçlarla desteklenmiştir. Müze ziyaretlerinin artırılması amacıyla konferanslar, seminerler düzenlemek, kitap ve broşürler bastırmak, film ve dia gösterileri hazırlamak suretiyle toplumun müzeyle tanışması ve kaynaşması sağlanmıştır. Müzede gerçekleştirilen atölye eğitimleri, bireylerin kültür varlıklarını tanıyıp yorumlayabilmelerinde etkili bir eğitim programı olarak kullanılmıştır. Eserlerin model, manken gibi tekniklerle sunulması görselliği zenginleştirmiş, izleyicinin ilgisini canlı tutmuştur. Böylelikle modern müzecilik anlayışı, sınırlı bir çevreye hitap eden, soğuk, ürkütücü geleneksel müze algısını, ziyaretçilerin rahat ve zevkli saatler geçirebilmesini mümkün kılan mekanlara dönüştürerek klasik müzecikle yollarını ayırmıştır.

Ülkelerin müzelere verdikleri önem, toplumun yaşam standartlarının hangi düzeyde olduğunu gösteren bir veridir. Ülkemizdeki müzecilik serüveni batılılaşma çabasının bir yansıması olarak başlamış, özel sermayenin oluşmadığı bir ortamda doğal olarak Devlet eliyle kurulmuştur. Bu nedenle, ilk dönemlerinde müzeler toplum tarafından benimsenmeyen kamu kurumları olarak algılanmışlardır. Kültürel mirasın korunduğu ve dar bir çevreyle paylaşıldığı müzeciliğe bakış, küreselleşmenin ve halkın eğitim seviyesinin yükselmesiyle değişime uğramıştır. Tüm dünyada olduğu gibi modern müzeciliğin yansımaları, ülkemiz müzelerinde de görülmeye başlanmıştır.

Ülkemiz müzelerinde bulunan eserlerin muhafazası, bakımı, teşhir ve tanzimine ilişkin standartlar Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından tespit edilmektedir. Modern müzecilik faaliyetleri konusunda, ülkemiz dünyada örnek teşkil edecek müzelere ev sahipliği yapmakla birlikte, henüz istediğimiz seviyede bulunduğumuz söylenemez. Müzecilikte arzulanan seviyeye ulaşılabilmesi, yeterli bütçe, yeterli nicelik ve nitelikte personel takviyesi ve zaman gerektirmektedir. Finansal sorunların çözümünde müzelere ayrılan ödenek miktarının artırılmasının yanı sıra, müze ihtiyaçlarının karşılanmasında sponsor uygulamalarının yaygınlaştırılması teşvik edilmelidir. Buna ek olarak, müzeciliğin bilimsel olarak ele alınması gereken bir disiplin olduğu gerçeğinden yola çıkarak Türk üniversitelerinde müzecilik bölümlerinin yaygınlaştırılması, yeterli nitelik ve nicelikte personel istihdam edilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca, müzelerde görevlendirilen arkeoloji, sanat tarihi vb. alanlardan mezun olan personelin müzecilik faaliyetleri konusunda hizmet öncesinde ve hizmet içinde alacağı eğitimler son derece önemlidir.

Müzenin ziyaretçi üzerindeki etkisi, kullandığı sergileme ve sunum teknikleriyle yakından ilgilidir. Eserlerin görselliği en iyi şekilde vurgulanıp, öyküleri yeterince aktarılabilirse, ziyaretçilerin kültür varlıklarına ve müzelere olan ilgisi de artacak, müzelerin ziyaretçi sayısı çoğalacaktır. Bu bakımdan modern sergileme ve sunum tekniklerinin kullanılması yerinde ve gerekli bir uygulamadır. Esere uygun niteliklerde vitrin seçimi, doğru kurulan aydınlatma sistemi, standart puntolarla hazırlanan ve yeterli bilgilere sahip tabelalar, eserin tamamlayıcı unsurlarıdır. Bu hususlarla birlikte teşhir salonlarında birkaç eser veya koleksiyonun ön plana çıkarılması, müzelerimizin çağdaş sergileme ve sunum tekniklerini kullanmasının önünü açacaktır.

Müzelerin güvenli binalar olmasının yanı sıra rahat gezilebilen mekanlar olması da gerekmektedir. Teşhir salonlarında eserler, kimi zaman görkemi kimi zaman hikayesiyle ziyaretçinin ilgisini kendisine çeker. Ziyaretçisi yoğun müzelerde vitrinlerin önünde uzun kuyruklar oluşmakta bu durum özellikle yaşlı ve çocuk ziyaretçiler için sorun yaratmaktadır. Ziyaretçilerin tek tek akabileceği ve rahatlıkla eserleri inceleyebilecekleri şeritlerin oluşturulması sorunun çözümüne yardımcı olabilir. Aynı zamanda sanal müzecilik uygulamalarında, müzeye ait bilgilerin yanı sıra yoğun ilgi gösterilen eserlerin sergilendiği tarihlerin ya da eserler geçici sergide bulunuyorsa nerede bulunduğu belirtilmesi, ziyaretçi açısından faydalı bir uygulama olacaktır. Nitekim sadece belirli eserleri görmeye gelen yerli ve yabancı turistler bulunmaktadır.

Müzelerde sergilenen eserlerin ziyaretçi üzerinde yarattığı etkinin artırılması amacıyla ülkemiz

müzelerinde modern teşhir tanzim çalışmaları devam etmektedir. Ancak, perdenin arkasındaki yüze, yani müze depolarının durumuna da bakmak gerekir. Geçmişten bugüne ülkemizde yaşayan uygarlıkların pek çok hatırasını içinde barındıran eser depolarının sağlıklılaştırılması ve bu alanda teknik önlemlerin alınması gerekmektedir. Türk coğrafyasının kültür ve tarih bakımından zengin kaynaklara sahip olması nedeniyle, her yıl çeşitli yollar vasıtasıyla müzelerimize yeni eser girişi yapılmaktadır. Bu durum doğal olarak yeni teşhir ve depo mekanlarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Müzelerimizin birçoğunun eski eser niteliğindeki tescilli yapı olması dolayısıyla mimari yapısını değiştirmek mümkün değildir. Eserlerin daha iyi muhafaza edilip sergilenmesi için yeni müze binalarına ihtiyaç duyulduğu aşikardır. Yeni yapılacak müze binalarının da uzun vadeli bir bakış açısıyla planlanması gerekir. Eserlerin muhafaza edildiği müze depolarında ısı, nem, havalandırma, objelerin birbirine temas etmemesi gibi kritik konulardaki hususlar önem arz etmektedir. Koleksiyonların sonraki nesillere aktarılabilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığınca hali hazırda sürdürülen depo sağlıklılaştırma proje çalışmaları, eserlerin korunması bakımından kalıcı ve esaslı bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde arkeolojik ve etnografik eserlerin sergilendiği müzeler ağırlıktadır. Farklı müze türlerinin yaygınlaştırılması, müze ziyaretçi çeşitliliğini ve sayısını artırabilir. Özel müzelerin yaygınlaşmasıyla bilim-teknik, sanayi, oyuncak müzeleri ve belediyelere ait kent müzelerinin kurulması olumlu bir adım olarak değerlendirilebilir. Belediye, vakıf ve özel kişi ve kurumlara ait müzelerde modern müzecilik faaliyetleri yürütülmesi, Türk müzeciliği açısından önemli olmakla birlikte bahsi geçen müzeler yeter sayıda değildir. Bu alanda yapılan projelerin desteklenmesi ve özendirilmesi kültürel değerlerimiz adına önemlidir.

Modern anlayışa uygun olarak faaliyetlerine devam eden müzeler, sahip oldukları kültür ve sanat eserleri, müze binası, idarecileri, çalışanları ile ziyaretçileri, müzeyi sosyal ve finansal açıdan destekleyen kişi ve kurumların da dahil olduğu dış çevresiyle bütüncül bir yapı oluşturmaktadır. Paydaşların üzerine düşen görevleri şeffaf, bilimsel ve etkin bir şekilde yerine getirmesi, müzelerin bugünü ve yarını açısından önemlidir. Müze yöneticilerinin modern müze hedeflerini gerçekleştirebilmesi için klasik anlayıştan uzaklaşarak, Türkiye’de ve dünyada hızla değişen uygulama ve teknikleri takip etmesi ve müze çalışanlarını bilimsel araştırmalar yapmaya teşvik etmesi son derece önemlidir. Korumacılığın temel alındığı müzelerde kısa, orta ve uzun vadeli planların saptanarak kararlı bir şekilde uygulanması, ülke sınırları içinde ve dışında müzeler arası işbirliğinin geliştirilmesi, müze uzmanlarının diğer müze çalışanlarıyla ortak proje hazırlamaları konusunda görevlendirilip desteklenmeleri, çağdaş uygulamaların hızla ve verimli şekilde tüm

müzelerimizde yaygınlaşmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak; modern müzeciliği geleneksel müzecilik anlayışından ayıran en önemli husus, müzelerin toplumla olan diyalogunun geliştirilmesidir. Modern işleve bürünmüş müze binalarında ziyaretçiler kendilerini daha rahat hissedip, gezilerinden daha fazla zevk almaktadır. Çağdaş tekniklerle sergilenen iyi durumdaki eserler müzeye hızla ziyaretçi çekerken, müze alanlarında yer alan eklentiler, halkın bulunduğu, keyifle kahvelerini yudumlayıp sohbet ettikleri buluşma mekanları haline gelmektedir. Tarihe, kültüre, sanata duyulan ilgi de böylece kendiliğinden ve koşulsuz olarak meydana çıkacaktır.

KAYNAKÇA

ALTUN, Ara, “Türkiye’de Müzecilik”, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Cilt 2, İstanbul, 2007, s. 814-823.

ATASOY, SÜMER, “Çağdaş Müzecilik Anlayışı ve Türk Müzeciliği”, Anons Plastik Sanatlar Dergisi 41-42, İstanbul, 1994, s. 38-39.

ATAGÖK, Tomur, “Çağdaş Müzeciliğin Anlamı; Müze ve İlişkileri”, YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1999, s. 131-179.

BALCIOĞLU, Emin Mahir, “Müzeler ve Sosyal Sorumluluk”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 82-89.

ÇAKMAKOĞLU, Nevin Barut, “Mevzuat ve Sergilemede Ortaya Çıkan Problemler”, 4.Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 96-97.

DÜZGÜN, Orhan “Sanal Müzecilik ve Müzelerimiz”, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 217-220.

ERBAY, Fethiye, “Müzelerde Alternatif Yapılanmalar, Kent ve Toplumsal Tarih Müzelerinin Yönetimi, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar”, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 52-61.

ERBAY, Mutlu, “Müzelerde Sergileme ve Sunum Tekniklerinin Planlanması”, Beta Basım, İstanbul, 2011.

ERBAY, Fethiye-Mutlu, “Cumhuriyet Dönemi (1923-1938) Atatürk’ün Sanat Politikası”, Boğaziçi Üniversitesi Güzel Sanat Bölümü, İstanbul, 2006, s. 43-48, 163-169, 182-209.

ERKÜN, Zehra, “Müze ve Yetişkin Ziyaretçileri”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 71-80.

FAHY, Anne, “New Technologies for Museum Communication”, Museum, Media, Message, Eileen Hooper-Greenhill, London, 1995, p. 82-94.

FLICKER, Barry, “Hızla Değişen Dünyamızda Proje Başarısı İçin Yeni Kurallar”, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s. 127-139.

İNEL, Berke, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Sanat Müzelerindeki Sanat Etkinlikleri, Koruma ve Onarım ile İlgili Periyodik Çalışmalar ve Sergilemedeki Planlamalar”, 4. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul, 1998, s. 26-27.

LEVY, Francis, “Maddi Olmayan Bir Müzeye Doğru”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 2001, s. 45-51.

NICK, Merriman, “Müzeler Koleksiyonlar İçin Mi, İnsanlar İçin Mi? İngiltere’de Müzelere Ulaşmada Artan Olanaklar Üzerine Son Gelişmeler”, Kent, Müze, Toplum, Deneyimler, Katkılar, Türk Ekonomi Topluluğu Tarih Vakfı, İstanbul, 1999, s. 69-79.

POMIAN, Krzysztof, “Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Küreselleşme ve Yerelleşme, 3.Uluslararası Tarih Kongresi, İstanbul, 2000, s. 15-25.

PULHAN, Gül, “Müze Gezmek: Bir Kaşık Acı Şurup”, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 157-161.

SHAW, Wendy M. K, “ Modern Müze, Modern Kimlik”, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 21-35.

TEKELİ, Sadık, “Askeri Müze’de Çağdaş Müzecilik Uygulamalarından Örnekler”, 4.Müzecilik Semineri Bildirileri 16-18.09.1998, Askeri Müze ve Kültür Sitesi, İstanbul, 1998, s. 13-97.

TEPECİL, Adnan, “Sanat Eğitimi ve Sanal Müze” Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 223-240.

ÜNSAL, Deniz, “Müze, Toplum ve Demokrasi: Değişen Kimlikleriyle Müzeler ve Ziyaretçileri”, Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar, Yeni Müzecilik Uzman Eğitimi Projesi Seminerleri Kitapçığı, İstanbul, 2005, s. 63-70.

YÜCEL, Erdem, “Türkiye’de Müzecilik”, Arkeoloji ve Sanat Yayınları Başvuru El Kitapları Dizisi:5, Kanaat Matbaası, İstanbul, 1999, s. 86-130.

ZENGİN, Yeşim Anadol, Rahmi Koç Müzesi ve Eğitim, Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I. Sempozyum (21-22 Mayıs), Dizayn Ofset Basım Sanayi Matbaacılık, Ankara, 2007, s. 110-113.

TEZLER:

İSMAYİLOV, Nergiz Gün, “Modern Sanat Müzeleri ve Toplum İlişkisi”, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

KARABIYIK, Ayfer, “Çağdaş Sanat Müzeciliği Kapsamında Türkiye’deki Müzecilik Hareketlerine Bir Bakış”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.

SMİTH, Sarah Jean, “A Comprehensive Guide To The Preventative Care And Museum Storage Of Chinese, Japanese And Korean Hanging Scrolls”, University of Florida, 2011.

ÖZKASIM, Hale, “T.C Kültür Bakanlığı’na Bağlı Müzelerde Finansal Sorunlar ve Yeni Kaynak Önerileri” YTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.

TÜZÜN, Ahmet Bülent, “Modern Müze İşletmeciliği” Çukurova Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

YAYINLAR

“Ayasofya Müzesi Yıllığı No:13”, Ayasofya Müzesi Yayınları: XVI, İstanbul, 2010, s. 49-52.

“Geçmişten Geleceğe Türkiye’de Müzecilik I.Sempozyum Bildiriler 21-22 Mayıs 2007”, Dizayn Ofset Basım Sanayii, Ankara, 2007, s. 1-16, 69-72, 77-83, 103-108, 109-118, 129-142, 149-171, 187-197, 217-241.

2012 Mali Yılı Bütçesi Sunumu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kasım 2011, s. 31.

KELEŞ, Vedat, “Modern Müzecilik ve Türk Müzeciliği”, Cilt 2, Sayı 1-2, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.

WEB SAYFALARI

<http://muzecilikuzerine.blogcu.com/maddi-olmayan-kultur-varliklari-ve-muzeler> (13/03/2012)

<http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=28903> (22/05/2012)